

**EDINA SOLAK
MIRZA BAŠIĆ**

Odsjek za turski jezik i književnost Filozofskoga fakulteta Univerziteta u Zenici

originalni naučni rad

Upotreba navodnika kao značajnih pragmatičnih signala u romanu *Kafamda Bir Tuhaflik* autora Orhana Pamuka

SAŽETAK

U radu se analizira upotreba navodnika kao značajnih pragmatičkih signala u tekstu romana *Kafamda Bir Tuhaflik* turskoga nobelovca Orhana Pamuka. Pored toga, kontrastivnom se analizom uspoređuje upotreba navodnika kao pragmatičkih signala u originalnome tekstu romana i u prijevodu na bosanski jezik. Na taj se način nastoji utvrditi da li se aktivira identična pragmatička vrijednost navodnika u turskome i bosanskome jeziku. Ishodišni jezik u analizi jeste turski, što znači da se upotreba navodnika kao pragmatičkih signala u turskome jeziku kontrastira s njihovom upotrebom u prijevodnim ekvivalentima u bosanskome jeziku. Jedna ovakva analiza trebala bi doprinijeti boljem spoznavanju i razumijevanju međuodnosa interpukcije i pragmatike u dva genetski i tipološki različita jezika.

Ključne riječi: navodnici, interpukcija, pragmatički signali, turski jezik, bosanski jezik

UVOD

U pravopisnim priručnicima turskoga i bosanskoga jezika uglavnom se navode identične tvrdnje u vezi s upotrebom navodnika. U ovim se tvrdnjama ukazuje na činjenicu da se navodnici upotrebljavaju za doslovno prenošenje tuđih riječi. Dakle, navodnicima se prenose nečije riječi u formi u kojoj su

izgovorene ili napisane. Pored toga, navodnicima se može označavati da su riječi upotrijebljene u drugačijem i specifičnom značenju (v. Halilović 1996: 95–98; Akalin i dr. 2012: 36–37; Akalin i dr. 2013: 47; Halilović 2017: 84–87).

S obzirom na to da se navodnicima može ukazivati i na činjenicu da se riječi upotrebljavaju u drugačijem značenju od uobičajenoga, oni se u tekstovima koriste i kao značajni pragmatički signali. Primarni cilj pragmatike jeste omogućiti valjano tumačenje izvornoga značenja koje govornik želi poslati, bez obzira na to kakav je oblik i sadržaj iskaza kojim govornik želi prenijeti izvorno značenje (v. Moris 1975: 44; Kristal 1995: 120; Yule 1997: 3; Trask 2005: 260; Bakšić 2012: 2; Bulić 2018: 194; Bakšić–Bulić 2019: 12–15). Stoga je i valjano tumačenje upotrebe navodnika vrlo važno za pravilnu interpretaciju izvornoga značenja koje autor teksta želi prenijeti.

Ljudska komunikacija može se usporediti s prenošenjem poruke od adresanta do adresata. U okviru ovoga prenošenja poruke adresant kodira poruku na određeni način, a komunikacija ne može biti uspješna ako adresat ne dekodira poruku na ispravan način. I navodnici mogu biti dio poruke koja se prenosi od adresanta do adresata. Stoga i oni podliježu identičnim procesima kodiranja i dekodiranja kako bi komunikacija bila uspješna. Prilikom dekodiranja poruke adresat može biti u dilemi da li se navodnicima ukazuje na doslovno prenošenje nečijih riječi ili se, pak, upućuje na to da se riječi pod navodnicima upotrebljavaju na neuobičajen način. Dakle, pravilno tumačenje navodnika daje značajan doprinos valjanom tumačenju izvornoga značenja koje se namjerava odaslati (v. Bulić 2018: 195).

U ovome se radu analizira upotreba navodnika kao pragmatičkih signala u tekstu romana *Kafamda Bir Tuhaflık* autora Orhana Pamuka. Zapravo, u radu se ukazuje na važnost navodnika u ispravnome dekodiranju poruka, što doprinosi ispravnome tumačenju izvornoga značenja koje autor želi prenijeti. Pored toga, kontrastivnom se analizom uspoređuje važnost navodnika u valjanom dekodiranju poruka u originalnome tekstu romana i u prijevodu na bosanski jezik. Kao temeljni izvor građe za kontrastivnu analizu koristi se prijevod koji potpisuju Sabina Bakšić i Alena Čatović. Ovaj prijevod predstavlja dobar temelj za jednu ovakvu analizu, prvenstveno zato što ga potpisuju prevoditeljice koje se bave pragmatikom i koje su svjesne činjenice koliko je važna uloga navodnika u ispravnome tumačenju izvornoga značenja

koje se želi prenijeti. U metodološkome i teorijskome smislu rad se temelji na postavkama koje je Halid Bulić predstavio u djelu pod naslovom *Pragmatički aspekti romana Ponornica Skendera Kulenovića*. Svi pojmovi koji se navode u ovome radu, a koji imaju rodni značaj i rodno obilježje, obuhvataju na jednak način muški i ženski rod bez obzira na to da li se navode u muškome ili ženskome rodu.

NAVODNICI KOJIMA SE OZNAČAVA RUGANJE, ISMIJAVANJE I OMALOVAŽAVANJE

U tekstu romana *Kafamda Bir Tuhaflık* bilježi se upotreba navodnika kojima se iskazuje ruganje, ismijavanje i omalovažavanje. Primjećuje se kako se navodnicima upućuje na ruganje i ismijavanje čovjekovih fizičkih osobina. Pored toga, uočava se da se navodnicima označava ismijavanje i omalovažavanje određenih čovjekovih (ne)sposobnosti, ponašanja i postupaka, ali se evidentira i ismijavanje pojedinih predmeta i pojava iz društvene zajednice.

1. Böylece boynum eğilmeye başladı, adım da arkadaşlar arasında “**Kız Abduş**”tan “**Boynueğri Abdurrahman**”a çevrildi ki bu da kalbimi kırıyordu. (KBT: 47) / Tako mi se stas počeo povijati, a drugovi koji su me nekad zvali “**Curica Abduş**” prozvaše me “**Grbavac Abdurahman**” što me je jednako vrijeđalo. (ČMMG: 53)
2. Bir gece rüyasında Atatürk Erkek Lisesi’nin müdür yardımcısı “**İskelet**”in yüzünün elektrik direğinin üstündeki, “**ölüm**” diyen kurukafaya benzediğini keşfetti. (KBT: 57) / Jedne noći u snu otkrio je da lice pomoćnika direktora Muške gimnazije Ataturk “**Kostura**” liči na lobanju s dalekovoda koja označava “**smrt**”. (ČMMG: 66)
3. Mevlut’un Patron’a ihbar etmesi gereken kişi, üçkâğdın örgütleyicisi ve uygulayıcısı, elemanlar arasında “**Şişman**” diye de bilinen Muharrem’di. (KBT: 300) / Osoba koju je Mevlud morao prijaviti gazdi bio je Muharem, među zaposlenicima poznat kao “**Debeli**”, organizator i izvršitelj prevare. (ČMMG: 357)

U primjerima (1), (2) i (3) pragmatička vrijednost navodnika jeste ruganje i ismijavanje čovjekovih fizičkih osobina. U primjeru (1) Abdurahman se žali na činjenicu kako su ga uvijek u društvu ismijavali zbog određenih fizičkih

osobina. U primjeru (2) navodnicima se ukazuje na činjenicu na koji su se način učenici rugali svome profesoru kojega su ismijavali uspoređujući ga s kosturom. U primjeru (3) navodnicima se ismijavaju fizičke osobine konobara iz gostionice u kojoj je Mevlud radio. Zapravo, u svim navedenim primjerima navodnicima se ukazuje na pogrdne nazive kojima se ismijavaju fizičke osobine ljudi.

4. Herkesin kendi köşesinde tek başına İstiklal Marşı'nı kendi bildiği gibi söylemesi, hatta bazı **“dejenere yozların”** hiç söylememesi müdürü çileden çıkarırdı. (KBT: 71) / Naročito ga je izluđivalo što su neki učenici pjevali svako za sebe, i onako kako su znali, a neki **“degenerici”** nisu pjevali uopće. (ČMMG: 83)

5. (...) başka sınıflarda okuyan ve **“inek”** diye aşağılanan bu yalnız ruhlarla lisenin mahşeri kalabalığında iletişim kuramamıştı. Bunun bir nedeni, **“inek”lerin** sırf onlar gibi gecekonduda yaşadığı için Mevlut'a şüpheyle bakmasıydı. (KBT: 73) / (...) u velikoj školskoj gužvi nije uspio uspostaviti kontakt s tim usamljenim dušama iz drugih razreda koje su ismijavali i nazivali **“štreberima”**. **“Štreberi”** su sumnjičavo gledali na Mevluda samo zato što je kao i oni živio u rubnim mahalama. (ČMMG: 85)

6. Sınıfta kalınca kusuru kendilerinde bulacaklarına hocaya **“manyak”** demeleri doğru mu? (KBT: 377) / Je l' pošteno da kad propadnu u školi, krivicu, umjesto kod sebe, traže u profesoru i nazivaju ga **“luđakom”**? (ČMMG: 450)

U primjerima (4), (5) i (6) navodnicima se označava ruganje, ismijavanje i omalovažavanje čovjekovih (ne)sposobnosti, ponašanja i postupaka. U primjeru (4) navodnicima se ispoljava omalovažavanje učenika zbog njihove nesposobnosti da otpjevaju himnu onako kako bi direktor škole želio. U primjeru (5) pragmatička vrijednost navodnika jeste ismijavanje ponašanja pojedinaca koji izlaze iz okvira ustaljenoga ponašanja normiranoga u društvu i sociokulturnoj stvarnosti u kojoj egzistiraju. U primjeru (6) navodnicima se označava omalovažavanje profesora zbog njihovoga odnosa prema učenicima. Naravno, ovo omalovažavanje ispunjeno je subjektivnošću učenika koji ne mogu biti objektivni prema pozitivnim namjerama svojih profesora. U ovome primjeru Vediha kritizira ponašanje svojih sinova koji omalovažavaju i ismijavaju svoje profesore, a navodnici predstavljaju svojevrstne ograde

kojima se Vediha ograđuje od ponašanja svojih sinova.

7. Mevlut vaktinin çoğunu bu tahta sandalyede oturup arka sokaktaki seyrek araba trafiğini izleyerek, kapılarının önünde sokağı seyreden iki kapıcıyı, arada bir anacaddeye çıkıp sakat ayağını teşhir eden bir dilenciği, Samsunlu bir bakkalın sürekli gidip gelen çırağını, kaldırımdan geçenleri, binaların pencerelerini, kedileri, köpekleri seyrederek ve park çetesinin en genç elemanı (aşağılayıcı bir şekilde “**değnekçi**” derlerdi ona) ile sohbet ederek geçirirdi. (KBT: 346) / Mevlud je većinu vremena sjedio na toj drvenoj stolici i promatrao rijedak saobraćaj u sporednoj ulici, dva kućepazitelja pred vratima zgrada pogleda uprtih u cestu, prosjaka koji je svaki čas izlazio na glavnu ulicu i pokazivao svoju sakatu nogu, pomoćnika prodavača iz Samsuna koji je često tuda prolazio, prolaznike, prozore zgrada, mačke i pse te ponekad razgovarao s najmlađim zaposlenikom parking mafije (podrugljivo ga je zvao “**čubar**”). (ČMMG: 411)

8. Mevlut Enişterinden bahsederken “**bozacı**” diye küçümsemeleri doğru mu? (KBT: 377) / Je l’ u redu da zeta Mevluda, kada govore o njemu, nazivaju s omalovažavanjem “**bozadžija**”? (ČMMG: 450)

U primjerima (7) i (8) pragmatička uloga navodnika jeste ismijavanje i omalovažavanje određenih ljudskih zanimanja. U primjeru (7) Mevlud ismijava mladića koji osigurava egzistenciju čuvanjem slobodnih mjesta za parking bogatim ljudima koji se bave sumnjivim poslovima. S obzirom na to da i sâm obavlja dužnost čuvara parkinga, može se primijetiti da se navodnicima implicitno ukazuje na Mevludovu ironiju nad vlastitom životnom sudbinom. U primjeru (8) navodnicima se izražava ismijavanje i omalovažavanje zanimanja koje se među starijom populacijom smatra tradicionalnim. Stoga je ovo ismijavanje i omalovažavanje prisutno samo kod mlađih naraštaja. Dakle, u ovome se primjeru upućuje i prijekor mlađim naraštajima zbog njihovoga ponašanja u okviru kojega ne poštuju tradicionalne vrijednosti. Naime, Vediha kritizira ponašanje svojih sinova koji ismijavaju i omalovažavaju tradicionalno zanimanje prodavača boze, pa i u ovome primjeru navodnici imaju ulogu svojevrstnih ograda kojima se Vediha ograđuje i distancira od ponašanja svojih sinova. Ovakvim ograđivanjem i distanciranjem od ponašanja svojih sinova ona implicitno okrivljuje svoga supruga Korkuta koji podstiče sinove na ovakvo drsko ponašanje.

9. İstanbul Belediye Başkanı, Macaristan'dan alınan yeni körüklü otobüsleri (halk “**tırtıl**” diyordu onlara) yapan şirketin gizli ortağıydı. (KBT: 346) / Gradonačelnik Istanbula bio je tajni partner kompanije koja je pravila nove zglobne autobuse (narod ih je zvao “**gusjenicama**”) što su nabavljani iz Mađarske. (ČMMG: 411)

10. Mevlut İstanbul'a ilk geldiğinde “**şehir dışı**” denen sur dışındaki bütün bu mahalleler şimdi otuz üç yıl sonra artık birbirine benziyordu: (KBT: 414–415) / Svi kvartovi izvan zidina, koji su se, kada je Mevlud tek došao u İstanbul, zvali “**prigradski**”, sada su, trideset tri godine poslije, ličili jedni na druge. (ČMMG: 496)

U primjerima (9) i (10) pragmatička uloga navodnika jeste ismijavanje i omalovažavanje određenih predmeta i pojava iz životne svakodnevnice. U primjeru (9) navodnicima se iskazuje ismijavanje autobusa koji se nabavljaju na sumnjiv način. Dakle, navodnicima se označava i prijekor koji se upućuje vladajućim gradskim strukturama koje nabavljaju ovakve autobuse. U primjeru (10) navodnicima se ispoljava omalovažavanje prigradskih istanbulskih kvartova u koje su se naseljavali ljudi iz ruralnih sredina. Mevlud se doselio u İstanbul kada je bio dječak i proveo je cijeli svoj život u ovim prigradskim kvartovima. Stoga se može uočiti da se navodnicima implicitno označava Mevludova ironija nad vlastitom životnom sudbinom.

NAVODNICI KOJIMA SE OZNAČAVA SAŽALJEVANJE I EMPATIJA

U tekstu romana *Kafamda Bir Tuhaflık* evidentira se i upotreba navodnika čija je pragmatička vrijednost izražavanje sažaljevanja i empatije.

11. Mevlut bu cümleyi on kere okudu. Derslere yeterince gitmemiş, pek çok sınava girmemiş, “**zavallı yoksul**” yoğurtçu diye kendisine acıyıp geçer not verecek olan hocaların gönüllerini almayı bile ihmal etmişti. (KBT: 90) / Nije dovoljno pohađao nastavu, nije pristupio mnogim testovima, a nije se čak ni potrudio umiliti se profesorima koji bi se sažalili na “**jadnog i sirotog**” prodavača jogurta i dali mu prolaznu ocjenu. (ČMMG: 105)

12. Böylece Mevlut, askerde nöbet tutarken, vakit öldürürken kurduğu “**Karlıova'ya dönüş**” hayalini hiç yaşayamadan çıktı. (KBT: 164) / I tako, Mevlud je odatle izašao ne ostvarivši san o “**povratku u Karlıovu**”, o kome je

toliko maštao na straži. (ČMMG: 192)

13. Ayaküstü pilav tıkınıp öğle yemeğini geçiştirmenin bir de “**fakir gözükmek**” gibi sakıncalı bir yanı olduğunu Mevlut son iki yılda anlamışti. (KBT: 273) / U posljednje dvije godine shvatio je da kod ljudi koji rižu jedu s nogu i preskaču ručak ima **nečeg sirotinjskog**. (ČMMG: 324)

14. En kötü gününde bile hayattaki en büyük gücünün, bazılarının “**saflık**” olarak gördüğü iyimserliği ve her şeyi kolay ve hafif yanından alabilme yeteneği olduğunu bazan düşünürdü Mevlut. Bu yüzden keyifsizliğini daha kötü bir şeyin işareti olarak alıyor, daha kırk beş yaşında olmasına rağmen ölümden korkuyordu. (KBT: 407) / Ponekad je mislio kako je njegova najveća snaga čak i u najtežim danima bio optimizam i sposobnost da sve gleda s one lakše i bolje strane što su neki smatrali “**naivnošću**”. (ČMMG: 487)

U primjerima (11), (12), (13) i (14) pragmatička vrijednost navodnika jeste sažalijevanje i empatija nad ljudskim životnim sudbinama. U primjeru (11) navodnicima se označava sažalijevanje i empatija prema životnoj sudbini Mevluda i svih drugih mladića koji su se iz ruralnih sredina doseljavali u Istanbul i koji su, još u ranoj mladosti, bili primorani raditi određene fizičke poslove kako bi osigurali egzistenciju svojoj porodici, zbog čega im je obrazovanje bilo u drugome planu. U primjerima (12) i (14) navodnicima se, također, izražava sažalijevanje i empatija prema životnoj sudbini Mevluda. Dok je bio na odsluženju vojnoga roka, Mevlud je maštao o tome kako će se vratiti u Istanbul i u restoran u kojem je radio prije odlaska na odsluženje vojnoga roka. Međutim, nakon povratka u Istanbul, shvatio je da su se mnoge stvari promijenile u restoranu te da on ne pripada tom ambijentu. S druge strane, u primjeru (14) navodnicima se iskazuje Mevludovo samosažalijevanje. U ovome primjeru Mevlud sažalijeva svoju životnu sudbinu koja mu je odredila potpunu samoću nakon što je ostao bez supruge i nakon što su mu se kćeri udale. U primjeru (13) navodnicima se iskazuje Mevludova empatija prema ljudima koji kupuju dnevne obroke od njega jer im finansijske mogućnosti ne dozvoljavaju da uzimaju neka kvalitetnija jela. U ovome se primjeru uočava da se navodnici ne koriste u prijevodu na bosanski jezik, prvenstveno zato što bi se njihovom upotrebom aktivirala drugačija pragmatička vrijednost u odnosu na originalni tekst. Ako bi se navodnici upotrijebili u prijevodu ovoga primjera, mogli bi se interpretirati kao ironija i ismijavanje životne sudbine

ljudi koji su primorani kupovati dnevne obroke od uličnoga prodavača.

NAVODNICI KOJIMA SE INTENZIVIRAJU DIHOTOMIJE

U tekstu romana *Kafamda Bir Tuhaflık* bilježi se i upotreba navodnika čija je pragmatička vrijednost intenziviranje raznih dihotomija i polarizacija. Navodnici koji se upotrebljavaju za potcrtavanje intenziteta dihotomija najbolji su pokazatelj ljudske sklonosti za stvaranje raznih vrsta polarizacija (v. Katnić-Bakaršić 2012: 399; Šehović 2012: 194–195; Bulić 2018: 113–114).

15. Babası bu “**anarşiye sebep olanlara**” lanet okuyordu. (KBT: 78) / Otac je proklinjao “**one koji su prouzrokovali ovu anarhiju**”. (ČMMG: 91)

16. Korkut Mevlut’a, Ferhat’tan ve “**diğer komünistlerden**” uzak durmasını söyledi. (KBT: 113) / Korkut je rekao Mevludu da se drži podalje od Ferhata i **drugih komunista**. (ČMMG: 132)

17. Mevlut genç değnekçinin “**biz**” diye sözünü ettiği otopark çetesinin hünerlerini anlattığı zamanlarda bir tehdit havası da hissedirdi: (KBT: 346–347) / Mevlud bi naslućivao prijatnju kada bi mladi ćuvar prićao o vještinama parking mafije koristeći pritom zamjenicu “**mi**”: (ČMMG: 412)

U primjerima (15), (16) i (17) može se primijetiti da je pragmatička uloga navodnika potcrtavanje intenziteta dihotomija. U primjerima (15) i (16) navodnicima se intenzivira ideološka dihotomija *mi – oni*. Ova se dihotomija zasniva na kriteriju nacije i ideologije. Zapravo, u ovim se primjerima navodnicima pojaćava intenzitet podjela između grupa koje se formiraju na osnovi nacionalnoga i ideološkoga identiteta. Pored toga, navodnici predstavljaju i svojevrsne ograde kojima se Mevlud ograđuje od ove polarizacije koja se nameće kao kanonska u sociokulturnoj stvarnosti u kojoj egzistira. Naime, Mevlud je najbolji prijatelj s Ferhatom, koji je kurdsko-alevitskoga porijekla, a druženjem s ćlanovima grupe drugaćijega nacionalnog i ideološkog identiteta Mevlud narušava kanonsku polarizaciju koja se nameće u društvenoj zajednici u kojoj egzistira. U primjeru (17) potcrtava se intenzitet dihotomije koja se zasniva na kriteriju moći. U navedenom primjeru realizira se podjela između dvije grupe ljudi koji koriste i naplaćuju službena gradska parkirališta. Jednu grupu ćine službenici koji zakonskim putem koriste i naplaćuju parkirališta, dok drugu grupu saćinjavaju mafijaši

koji ilegalnim putem koriste službena gradska parkirališta. I u ovome primjeru navodnici predstavljaju svojevrzne ograde kojima se Mevlud ograđuje od ove polarizacije, prvenstveno zato što on saraduje s pripadnicima druge grupe koji ilegalno koriste parking i koji su u nadređenome polažaju moći u odnosu na službenike koji legalno koriste i naplaćuju parkirališta. Primjećuje se da se navodnici ne upotrebljavaju u prijevodu primjera (16) jer bi se njihovom upotrebom aktivirala drugačija pragmatička vrijednost u odnosu na originalni tekst. U prijevodu navedenoga primjera navodnici bi se mogli interpretirati kao omalovažavanje ideologije pripadnika druge grupe, što je potpuno drugačija pragmatička vrijednost u odnosu na originalni tekst. Stoga prevoditeljice ne koriste navodnike u prijevodu ovoga primjera.

NAVODNICI KOJIMA SE POTCRTAVAJU MANJE POZNATE RIJEČI

Analizirajući tekst romana *Kafamda Bir Tuhaflık*, može se ustanoviti da se navodnici koriste i za označavanje i potcrtavanje manje poznatih riječi.

18. 1978' den sonra Laz Nazmi artık “**ofis**” diye söz ettiği yazıhanesinde tıpkı tapu müdürleri gibi bir defter tutmaya başladı. (KBT: 231) / Laz Nazmi je od 1978. godine počeo sve zapisivati, baš poput upravnika državnog katastra, u svojoj kancelariji koju je već nazivao “**ofisom**”. (ČMMG: 272)

19. Gazetelerin “**nostaljik**” dediği (Mevlut bu kelimeyi sevmiyordu) bir tramvay hariç İstiklal Caddesi'nin araçlara kapanacak olması (hazırlıklar hiç bitmiyordu, cadde çukur çukur olmuştu), büyük yabancı mağazaların şubeler açması da buralara satıcıların çıkmasını zorlaştırmıştı. (KBT: 274) / Prodavačima je dolazak na ta mjesta otežavalo to što je ulica Istiklal trebala biti zatvorena za saobraćaj (pripreme se nikako nisu završavale, ulica je bila ispunjena rupama) osim za tramvaje, koje su novine nazivale “**nostalgičnim**” (Mevlut nije volio tu riječ), kao i otvaranje prodavnica svjetskih trgovačkih marki. (ČMMG: 325)

20. Mevlut “**elemanlarına**”, bir yol bulsalar Trabzonlu patronlarını aldatacak fırsatçılar gibi bakmadı... (KBT: 290) / Mevlud na “**personal**” nije gledao kao na one koji koriste svaku priliku da prevare svoga gazdu iz Trabzona... (ČMMG: 345)

21. Çoğu zaman akşam altıdan önce “**lokal**”i o geceki faaliyeti yapacak

olanlara birakıyordu. (KBT: 387) / Skoro uvijek je iza šest sati uvečer “**lokal**” prepuštao onima koji će voditi večernje aktivnosti. (ČMMG: 463)

U primjerima (18), (19), (20) i (21) navodnicima se potcrtavaju riječi stranoga porijekla na čijoj se upotrebi insistira u sredstvima javnoga informiranja. Zapravo, u ovim se primjerima navodnicima ukazuje na činjenicu da navedeni termini nisu prihvaćeni u podneblju u kojem se radnja dešava, bez obzira na to što se insistira na njihovoj upotrebi i u sredstvima javnoga informiranja. Potcrtavanjem navedenih termina označava se povezanost između tradicionalnih vrijednosti i ljudi koji egzistiraju u podneblju u kojem se radnja dešava.

22. (...) kiskanç ve tembeller arasında okul takımı “**hafızlar**” diye bilinirdi) Osmanlı padişahlarının doğum ve ölüm tarihlerini ezberlettirmekle geçiriyordu. (KBT: 72) / (...) ta je ekipa među ljubomornim i ljenjivcima bila poznata kao “**hafizi**”) pokušavao naučiti datume rođenja i smrti osmanskih sultana. (ČMMG: 84)

23. Trafiğin tikanıp hiç ilerlemediği, araba park edilecek bir yer bulmanın çok zor olduğu yerlerde, “**kâhya**” denen çete elemanları ister kaldırıma, hatta ister yolun ortasına bırakılsın, özel arabaları sahiplenir, korur, üç beş kuruş fazla verirsen park süresince camlarını siler, aracı yıkayıp pırıl pırıl bile yaparlardı. (KBT: 345–346) / Na mjestima gdje bi saobraćaj bio zagušen, gotovo zaustavljen i tamo gdje je bilo teško naći mjesto za parkiranje član bande zvani “**čehaja**” pazio bi i čuvao privatna vozila koja si mogao ostaviti na pločniku, čak i nasred ulice, a ako bi mu dao koji kuruš više još bi im, tako parkiranim, očistili stakla ili ih cijele oprali i uglancali. (ČMMG: 410)

24. Kalbin niyetiyle dilin niyeti Mevlut’un aklını meşgul etti. Bu ayrım Ferhat’in şahsi görüş ile resmi görüş ayrımına denk düşüyordu ama “**niyet**” kelimesi daha insaniydi. Mevlut kalp ile dil ikilisini şahsi ile resmi ikilisinden daha anlamlı buluyordu. Belki de daha ciddi olduğu için. (KBT: 390) / Mevlud je neprestano mislio o namjeri srca i namjeri jezika. / Mevlud je neprestano mislio o namjeri srca i namjeri jezika. To se razlikovanje poklapalo s Ferhatovim razlikovanjem ličnog i zvaničnog viđenja stvari ali je riječ “**namjera**” bila mnogo bliža čovjeku. Mevludu se smislenijom činila razlika između srca i jezika nego ona između ličnog i zvaničnog. Možda zato što je

bila mnogo ozbiljnija. (ČMMG: 466)

U primjerima (22) i (24) navodnicima se označavaju termini koji se povezuju s islamskim vjerskim propisima. Potcrtavanjem ovih termina upućuje se na povezanost između islamskoga vjerovanja i ljudi koji egzistiraju u podneblju u kojem se radnja dešava. U primjeru (22) primjećuje se da se i u originalnome tekstu i u prijevodu na bosanski jezik koristi termin *hafiz* (*hafiz*). Naime, termin *hafiz* jeste orijentalizam koji se koristi i u bosanskome jeziku u značenju „onaj koji zna čitav kur'an napamet“ (Škaljić 1989: 297). Stoga se ovaj termin koristi i u prijevodu na bosanski jezik. S druge strane, u primjeru (24) u originalnome tekstu potcrtava se termin *niyet* (*namjera, cilj*), dok se u prijevodu koristi leksema *namjera*. Termin *niyet* predstavlja orijentalizam koji se koristi i u bosanskome jeziku kao termin koji se povezuje s islamskim vjerskim propisima u značenju „namjera, nakana, naum“ (Škaljić 1989: 492). Možda bi bilo prihvatljivije koristiti termin *nijet* i u prijevodu na bosanski jezik jer bi se potcrtavanjem ovoga termina istakla povezanost između islamskoga vjerovanja i ljudi koji egzistiraju u podneblju u kojem se radnja dešava, što i jeste pragmatička vrijednost navodnika u ovome primjeru.

U primjeru (23) navodnicima se potcrtava termin *kâhya* (*ćehaja*) koji se koristio za vrijeme osmanske uprave, a označavao je starješinu određenoga esnafa (v. Đinđić–Teodosijević–Tanasković 1997: 539; Đinđić 2014: 740). Potcrtavanjem ovoga termina označava se povezanost tradicionalnih vrijednosti i ljudi koji egzistiraju u podneblju u kojem se radnja dešava. Termin *ćehaja* predstavlja orijentalizam koji se koristi i u bosanskome jeziku u značenju seoskoga starješine ili starješine određenoga esnafa (Škaljić 1989: 186). Stoga se navedeni termin koristi i u prijevodu na bosanski jezik.

25. Rivayete göre “**gecekondu**” kelimesini tarihte ilk kullanan, bir gecede on iki evin duvarını yükseltip içine girilecek hale koyan Erzincanlı bir duvar ustasıydı. (KBT: 61) / Prema kazivanju, riječ “**sklepano preko noći**” prvi je u historiji upotrijebio jedan zidar iz Erzindžana kojem je uspjelo da za jednu noć podigne dvanaest kuća. (ČMMG: 71)

26. Mevlut “**dinci**” kelimesini de ilk o zaman işitmişti. (KBT: 275) / Mevlud je tada prvi put čuo za “**vjerske fundamentaliste**”. (ČMMG: 326–327)

27. Bir kadın müşteri geldikten sonra, ertesi gün patron mutsuzluk ve

kızgınlıkla lokantadaki diğər erkeklerin ona “**trene bakan öküz gibi**” nasil baktıklarını taklit eder... (KBT: 241–242) / Dan nakon što bismo imali gošću u našem restoranu, gazda bi tužno i ljutito pokazivao kako su je drugi muškarci gledali “**kao tele u šarena vrata**”... (ČMMG: 285)

U primjeru (25) navodnicima se označava manje poznati termin za koji se navodi i određeno objašnjenje. U ovome se primjeru navodnicima potcrtava termin kojim se označavaju barake koje su gradili ljudi koji su se doseljavali u Istanbul iz ruralnih sredina. Primjećuje se da se dodaje i legenda o nastanku ovoga termina, a zanimljivo je da se u prijevodu na bosanski jezik navodi i podnožna napomena kako bi se čitateljima dodatno pojasnilo značenje navedenoga termina. U primjeru (26) navodnici predstavljaju svojevrsne ograde kojima se Mevlud ograđuje od postupaka koje su činili ljudi koji pripadaju njegovoj grupi koja se formira prema kriteriju vjerskoga identiteta. U primjeru (27) navodnicima se označava fraza koja je obilježje kolokvijalnoga jezika. Turski animalistički frazem *trene öküz gibi bakmak* uvrštava se u skupinu “izrazito ekspresivnih turskih frazema karakterističnih za razgovorni stil“ (Šiljak–Jesenković 2003: 307), a značenjski je blizak bosanskome animalističkom frazemu *gledati / ziniti kao tele u šarena vrata* (v. Šiljak–Jesenković 2003: 311). Stoga se navedeni bosanski animalistički frazem koristi u prijevodu na bosanski jezik.

NAVODNICI KOJIMA SE DOČARAVAJU AMBIJENT I OKOLNOSTI U KOJIMA SE RADNJA REALIZIRA

U tekstu romana *Kafamda Bir Tuhaflık* navodnici se upotrebljavaju i kao pragmatički signali kojima se dočaravaju ambijent i okolnosti u kojima se radnja realizira. U ovim se primjerima navodnicima bilježe iskazi u formi u kojoj se izgovaraju, što doprinosi ekspresivnome i autentičnome opisu ambijenta i okolnosti u kojima se radnja realizira.

28. Aşağıda Duttepe çarşısında, ileride otobüslerin son durağı olacak anacaddede, babasının “**kazıkçı**” dediği bir bakkal (...) vardı. (KBT: 57) / Dolje, u čaršiji Duttepea, na glavnoj ulici gdje će kasnije biti zadnja autobuska stanica, nalazio se dućan čijeg vlasnika je otac nazivao “**gulikožom**”... (ČMMG: 67)

29. (...) girdisini çıktısını iyi bildiği sokaklara, evlere bu yoğurdu “**dağıtırdı**”. (KBT: 68) / (...) počeo “**dostavlјati**” jogurt po kućama u četvrtima i ulicama

koje je znao kao svoj džep. (ČMMG: 79)

30. (...) **“rezilin teki”** diyećeği belediye zabıtasıyla bu kadar haşır neşir olabılmesine Mevlut şaşardı. (KBT: 69) / Mevlud se čudio (...) kako može biti prisan s općinskim službenikom kojeg je nazıvao **“besramnik”**. (ČMMG: 79)

3.1 Babası olay çıkarıp **“fukara satıcının ekmeğini elinden alan anarşistlere”** her seferinde yaptığı gibi sağ sol ayırmadan küfür etti. (KBT: 114) / Otac je kao i uvijek psovao **“anarhiste koji su, izazıvajućı nemire, uzimali hljeb iz ruku sirotih prodavača”** ne praveći razliku između ljevičara i desničara. (ČMMG: 133)

U primjerima (28), (29), (30) i (31) navodnici se koriste za potcrtavanje iskaza u formi u kojoj ih Mevludov otac Mustafa izgovara. U primjerima (28), (30) i (31) navodnicima se potcrtavaju iskazi kojima Mustafa izražava svoj prijekor i ljutnju prema pojedincima iz društvene zajednice u kojoj egzistira. Na taj se način ekspresivno i autentično opisuje stanje u kojem se Mustafa nalazi te njegov odnos prema pojedincima koji ugrožavaju spokoj i ravnopravnost u sociokulturnoj stvarnosti u kojoj egzistira. U primjeru (29) navodnicima se potcrtava iskaz kojim se deskriptivno ukazuje na Mustafin emotivan odnos prema poslu kojim se bavi. Stoga se navodnicima potcrtava njegov iskaz u kojem se ukazuje na činjenicu da on ne prodaje bozu i jogurt da bi zaradio novac, već **“dostavlja”** ove namirnice ljudima kako bi sačuvao uspomenu na ovo tradicionalno zanimanje i na ova tradicionalna pića koja su dio naslijeđa zajednice u kojoj egzistira.

32. Bazan okul bahçesinin bir köşesindeki öğrenciler marşı bitirdiklerinde öteki köşedekiler yarısına gelmemiş olur, marşın hep birlikte, **“tek bir yumruk”** gibi söylenmesini isteyen müdür yağmur kar aldırılmaz, marşı bin iki yüz öğrenciye yeniden yeniden söyletir (...) (KBT: 71) / Ponekad bi učenici s jedne strane dvorišta već završili himnu dok bi oni na drugoj tek došli do pola, zbog čega bi direktor koji je želio da je **svi pjevaju uglas** zahtijevao da bez obzira na snijeg i kišu hiljadu i dvjesto učenika ponovo otpjeva cijelu himnu (...) (ČMMG: 83)

33. Mevlut müdürün istediği gibi, **“her şeyi vatani için yapan Atatürk”** gibi olmayı da çok isterdi. (KBT: 71) / Mevlud je žarko želio biti poput **“Ataturka koji je sve činio u ime domovine”**, kako je to direktor govorio. (ČMMG: 83)

34. Okula başlamasının birinci ayında, müdürün dediği gibi **“Atatürk’ün gurur duyacağı bir bilim adamı”** olacaksa, defterleri, kravatları ve ev ödevleri düzgün ve tamam olan yukarı mahallenin iyi aile çocuklarıyla arkadaşlık etmesi gerektiğini anlamıştı. (KBT: 73) / U prvim mjesecima od polaska u školu shvatio je da se, ukoliko želi postati **“naučnik s kojim bi se Ataturk ponosio”**, kako je direktor govorio, mora družiti s djecom iz gornjih mahala koja su imala uredne sveske, kravate i potpunu domaću zadaću. (ČMMG: 85)

U primjerima (32), (33) i (34) potcrtavaju se iskazi u formi u kojoj ih izgovara strogi direktor škole koju Mevlud pohađa. U primjeru (32) navodnicima se bilježi iskaz kojim strogi direktor škole izražava prijekor prema učenicima koji ne mogu adekvatno izvršiti postavljeni zadatak. Na taj se način autentično opisuje ambijent u školi koju Mevlud pohađa. U primjerima (33) i (34) navodnicima se potcrtavaju iskazi kojima se označava ideološka povezanost direktora škole s doktrinama osnivača moderne Republike Turske Mustafe Kemala Atatürka, čime se, također, daje značajan doprinos autentičnome i ekspresivnome opisu ambijenta u školi koju Mevlud pohađa. Primjećuje se da se navodnici ne koriste u prijevodu primjera (32) jer bi se njihovom upotrebom aktivirala drugačija pragmatička vrijednost u odnosu na originalni tekst. U prijevodu bi se upotrebom navodnika označavala ironija i ismijavanje učenika zbog toga što ne mogu izvršiti postavljeni zadatak, a već je navedena konstatacija da se u ovome primjeru u originalnome tekstu navodnici upotrebljavaju kao pragmatički signali koji doprinose autentičnome opisu ambijenta u kojem se radnja realizira.

35. Süleyman’ın **“Rayiha ile sen”** demesi bile Mevlut’u mutluluktan mest etmeye yetiyordu. Çalıştığı yerden daha önce de izin almış, iznini **“bir aile meselesi yüzünden”** bir hafta daha uzatmıştı. Üçüncü bir hafta ücretsiz izin isteyince, patron homurdandı. (KBT: 170) / Sulejmanove riječi **“ti i Rajiha”** bile su dovoljne da Mevluda preplavi osjećaj sreće. Još otprilike je imao slobodnih dana na poslu, ali je na kraju taj dopust produžio na sedmicu navodeći kao razlog **“jedan porodični problem”**. Kad je treće sedmice ponovo zatražio neplaćeno, gazda se naljutio. (ČMMG: 199–200)

36. Mevlut yaptığı işe **“yeniden pişirmek”** demez, hapishane mutfağından gelen kötü yemeği zulasındaki iyi zeytinyağı, baharat ve biberlerle yeniden pişirten koğuş ağaları ve zengin mahkûmlar gibi **“terbiye etmek”** derdi.

(KBT: 200) / Mevlud to nije nazivao “ponovno kuhanje” već “termička obrada” slijedeći primjer upravitelja odjeljenja i bogatih osuđenika u zatvoru koji su neukusna jela iz zatvorske kuhinje davali da im se ponovo skuhaju s dosta maslinovog ulja, začina i paprike. (ČMMG: 234)

37. Fark ettiğiniz gibi, Vediha beni korkutmak istediği zaman “Korkut” diye değil, “ağabeyin” diye söz eder kocasından. (KBT: 264) / Kao što ste mogli primijetiti, Vediha je, kada bi me željela uplašiti, o svome mužu govorila kao o “mom starijem bratu” a ne kao o “Korkutu”. (ČMMG: 313)

38. Kısa bir süre sonra Mevlut, iki kutup arasındaki kararsızlığının, gittikçe sabırsızlaşan, huysuzlaşan Rayiha tarafından “oyalama” olarak algılandığını kederle anladı. (KBT: 340) / Mevlud je vrlo brzo s tugom shvatio da je Rajiha, sve nestrpljivija i razdražljivija, njegovu neodlučnost tumačila kao “zavlačenje”. (ČMMG: 403)

39. Mevlut’un bayramlık ceketini giyerek gittiği yazıhanede iki eski okul arkadaşı öpüşüp kucaklaşmadılar, çünkü el sıkarken Damat resmi ve mesafeliydi. Ama gülümseyerek bakan güzel sekretere (“Herhalde sevgilisi dir,” diye düşünmüştü Mevlut) bu adamın “çok akıllı, çok iyi ve çok özel bir insan” olmaktan başka, çok iyi arkadaşı olduğunu da söyledi. Sekreter de, zengin burjuva patronla, her şeyiyle başarısız bir yoksul gibi gözüken bu iki kişinin “iyi arkadaş” olmaları bir şakaymış gibi güldü. (KBT: 345) / U kancelariji u koju je Mevlud otišao u svom bajramskom sakou dva stara školska druga nisu se izljubila i zagrlila jer se Mladoženja, dok se rukovao, držao zvanično i distancirano. Ali je lijepoj sekretarici koja ga je sa smiješkom gledala (“Sigurno mu je ljubavnica”, pomislio je Mevlud) rekao da je taj čovjek, osim toga što je “veoma pametan i poseban”, ujedno i njegov veoma dobar prijatelj. Sekretarica se nasmijala kao da se radi o šali u kojoj su dvije osobe, bogati buržuj i propali siromah bile “dva dobra prijatelja”. (ČMMG: 409)

40. “Tıkaç” dediği bu ev sahiplerine Korkut çok kızılıyordu. (KBT: 435) / Korkut se jako ljutio na te vlasnike koje je nazivao “minerima”. (ČMMG: 522)

U primjeru (35) navodnici se upotrebljavaju kao pragmatičko sredstvo kojim se dočarava ambijent u kojem se Sulejman i Mevlud spremaju da idu na selo kako bi ukrali Mevludovu buduću suprugu Rajihu. U ovome se primjeru

navodnicima obilježavaju iskazi u formi u kojoj ih Sulejman i Mevlud izgovaraju. I u primjeru (36) navodnicima se obilježava iskaz u formi u kojoj ga Mevlud izgovara, a pragmatička vrijednost navodnika u ovome primjeru jeste dočaravanje porodičnoga ambijenta iz Mevludove kuće u periodu kada se on bavio prodajom pilećih bataka i riže. U primjeru (37) navodnicima se potcrtavaju iskazi u formi u kojoj ih Vediha izgovara, a potcrtavanjem ovih iskaza daje se doprinos autentičnome opisu ambijenta koji vlada u porodici Aktaš. S druge strane, u primjeru (38) navodnicima se potcrtava iskaz u formi u kojoj ga Rajiha izgovara, a pragmatička vrijednost navodnika jeste dočaravanje porodičnoga ambijenta koji je ispunjen nervozom i nestrpljenjem jer se iščekuje Rajihin porod. U primjeru (39) navodnici se upotrebljavaju kao pragmatički signali kojima se dočarava ambijent prilikom susreta školskih prijatelja koji su u neravnopravnome socijalnom statusu. Naime, Mevlud odlazi školskome prijatelju koji mu može pomoći da pronađe posao. Dakle, Mevlud je u podređenome socijalnom statusu u odnosu na školskoga prijatelja, a navodnicima se potcrtavaju iskazi njegovoga prijatelja, čime se daje doprinos autentičnome opisu ambijenta za vrijeme ovoga susreta školskih prijatelja. U primjeru (40) navodnicima se obilježava iskaz u formi u kojoj ga Korkut izgovara, a potcrtavanjem ovoga iskaza daje se doprinos autentičnome opisu stanja u kojem se Korkut nalazi. Potcrtavanjem ovoga iskaza dočarava se ljutnja koju Korkut osjeća prema ljudima koji, prema njegovome mišljenju, traže previše novca za svoje barake koje su smještene na parcelama na kojima on želi graditi zgrade.

Primjećuje se da se u svim primjerima od (28) do (40) navodnicima potcrtavaju iskazi u formi u kojoj ih pojedinci izgovaraju, a pragmatička vrijednost navodnika u ovim primjerima jeste autentično opisivanje ambijenta u kojem se određena radnja realizira.

41. Çoğunun kendi gibi köyden geldiğini, gecekondulu mahallesinde yaşadığını ve herkesin, en garibanla en salağın bile, gururla övündüğü bir “**torpili**” olduğunu öğrendi. (KBT: 154) / Saznao je da je većina, poput njega, došla sa sela, da živi u bespravno izgrađenim naseljima i da svaki, i onaj najsiromašniji i najgluplji, ima “**vezu**” kojom se ponosno hvali. (ČMMG: 181)

42. Artık saygı duymadığı bu dükkân sahiplerinden koparsa, bulacağı diğer arkadaşlar arasında da kendisine gene yalnızca “**çay almaya yollanan iyi**

yüzlü aptal çocuk” rolü düşeceğini görüyordu. (KBT: 158) / No, znao je da će ga, ako se odvoji od tih vlasnika dućana prema kojima više nije osjećao poštovanje, među drugim vojnicima zapasti uloga **“priglupog momka čistog lica koga šalju po čaj”**. (ČMMG: 185)

43. (...) Mevlut’u kısa sürede herkesin gözünde en yüksek aşama olan **“Paşa’dan torpilli”** mertebesine yükseltmişti. (KBT: 161) / (...) Mevlud je vrlo brzo među vojnicima stekao ugled **“generalovog štićenika”**. Uživao je gledajući kako se glasine o njegovoj novoj poziciji šire, prvo u jedinici, a zatim i po cijelom garnizonu. (ČMMG: 188)

U primjerima (41), (42) i (43) navodnicima se potcrtavaju iskazi u formi u kojoj ih izgovaraju vojnici koji služe vojni rok zajedno s Mevludom. U ovim se primjerima navodnici upotrebljavaju kao pragmatički signali kojima se daje doprinos autentičnome opisu ambijenta iz kasarne u kojoj Mevlud služi vojni rok.

44. Herkes beni niye **“akıllı kızım”** diyerek seviyor? (KBT: 86) / Zašto mi svi tepaju **“moja pametna djevojčice”**? (ČMMG: 99)

45. En eli maşalı olan biyolojici İri Melahat bile, sözünü kesip **“sömürü düzeninden”** şikâyet eden ve kendisini kurbağanın yavrularını anlatarak aslında sınıfsal gerçekleri saklamaya hizmet etmekle suçlayan öğrencilere alttan alıyordu. (KBT: 112) / Čak je i svadljiva nastavnica biologije Melahat povlađivala takvim učenicima koji su se žalili na **“kolonijalistički poredak”** i optuživali je da je njena lekcija o punoglavcima zapravo u službi zatamljavanja klasnih istina. (ČMMG: 131)

46. İstanbul’un çeşitli mahallelerinden ve üniversitelerden solcu, Marksist, Maoist gençler de Gazi Mahallesi’ndeki olayları işitip **“halkın kendiliğinden hareketi”**ne öncülük etmeye geldiler. (KBT: 233) / Ljevičari, marksisti, maoisti iz različitih istanbulskih kvartova i univerziteta čuli su za događaj i došli su da predvode **“spontani ustanak naroda”**. (ČMMG: 274)

47. İşçi, arka sokağa açılan ve binaya ait olan bahçedeki otoparkı, izinsiz park edenlerden ve özel araba sahiplerinin **“otopark mafyası”** dediği çetelerden korumaktı. (KBT: 345) / Posao se sastojao od toga da čuva parkiralište u dvorištu zgrade s izlazom na zabačenu ulicu, od onih bez dozvole za

parkiranje i bandi koje su vlasnici privatnih automobila nazivali “mafijom s parkirališta”. (ČMMG: 410)

48. Oysa çok daha derin ve büyük bir konuyu açtı bana: Güneş Pavyon’u “**çökertmek**” istiyordu. Pavyon, gece kulübü, hatta lüks lokantaları “**çökertmek**” yeni bir haydut çetesi usulüydü. (KBT: 370) / Međutim, on je započeo razgovor o nečemu mnogo dubljem i većem: Želio je da “**uništi**” noćni bar Guneš. “**Uništiti**” noćni bar, klub, čak i luksuzni restoran bila je nova metoda koju su primjenjivale razbojničke bande. (ČMMG: 441)

49. Elektrik çalan pek çok lokanta, büfe, otel gibi Güneş Pavyon’un da “**resmi kaçakları**” vardı. (KBT: 378) / I noćni klub Guneš, poput mnogih restorana, bifea i hotela koji su krali struju, imao je “**javne krađe**”. (ČMMG: 451)

50. Bazı akşamlar üçra sokaklarda boza satarken Ferhat’ı düşünüyor, hâlâ boza satmasını pek çokları gibi onun da “**kafadan çatlaklık**” olarak gördüğünü seziyordu. (KBT: 381) / Nekih večeri, dok je prodavao bozu po zabačenim sokacima, razmišljao je o Ferhatu i osjećao je da i on, poput većine, prodavanje boze smatra “**čistom ludošću**”. (ČMMG: 454)

U primjeru (44) navodnicima se obilježava iskaz u formi u kojoj ga izgovaraju članovi porodice prilikom obraćanja djevojčici Rajihi. Potcrtavanjem ovoga iskaza daje se doprinos autentičnome opisu porodničnoga ambijenta i stanja u kojem se nalazi djevojčica Rajiha koja je nezadovoljna svojim statusom u porodici i društvu. U primjeru (45) navodnicima se označava iskaz u formi u kojoj ga izgovaraju učenici koji su nezadovoljni svojim statusom u društvenoj zajednici. Na taj se način daje doprinos deskriptivnome opisu ambijenta u školi koju Mevlud pohađa. U primjeru (46) navodnicima se obilježava iskaz u formi u kojoj ga izgovaraju stanovnici perifernih dijelova Istanbula koji su nezadovoljni svojim statusom u sociokulturnoj stvarnosti u kojoj egzistiraju. U ovome se primjeru navodnici upotrebljavaju kao pragantičko sredstvo za dočaravanje ambijenta koji vlada u perifernim dijelovima Istanbula. U primjeru (47) navodnicima se usmjerava fokus na iskaz u formi u kojoj ga izgovaraju vlasnici automobila koji otvoreno izražavaju svoje negodovanje zbog toga što im je ugrožena imovina. Dakle, i u ovome se primjeru navodnicima dočarava ambijent koji vlada u Istanbulu. U primjerima (48) i (49) navodnicima se potcrtavaju iskazi u formi u kojoj ih izgovaraju

vlasnici konkurenstkih lokala i službenici koji su zaduženi za naplaćivanje električne energije. Pragmatička vrijednost navodnika u ovim primjerima jeste dati doprinos autentičnome opisu ambijenta i okolnosti u kojima su radili Ferhat, Mevlud i ostali službenici koji su bili zaduženi za naplaćivanje električne energije. U primjeru (50) navodnicima se fokusira iskaz u formi u kojoj ga izgovaraju članovi društvene zajednice u kojoj Mevlud egzistira. Fokusiranjem ovoga iskaza dočarava se odnos društvene zajednice prema tradicionalnome zanimanju prodavača boze. Zapravo, navodnicima se daje doprinos autentičnome opisu ambijenta i okolnosti u kojima radi Mevlud koji se bavi tradicionalnim zanimanjem prodavanja boze.

Uočava se da se u svim primjerima od (41) do (50) navodnicima potcrtavaju iskazi u formi u kojoj ih izgovaraju članovi određene grupe ili zajednice te da se i u ovim primjerima navodnici upotrebljavaju kao pragmatički signali kojima se daje doprinos autentičnome i ekspresivnome opisu ambijenta i okolnosti u kojima se radnja realizira.

ZAKLJUČAK

U radu je analizirana upotreba navodnika kao pragmatičkih signala u tekstu romana *Kafamda Bir Tuhaflık* turskoga nobelovca Orhana Pamuka. Pored toga, kontrastivnom se analizom uspoređivala upotreba navodnika kao pragmatičkih signala u originalnome tekstu i u prijevodu na bosanski jezik. Analiza konkretnih primjera pokazala je da navodnici predstavljaju značajna pragmatička sredstva koja imaju vrlo važnu ulogu u ispravnome interpretiranju izvornoga značenja koje se želi poslati. U analizi se moglo vidjeti da se navodnicima prenose različita značenja u različitim kontekstualnim situacijama. Na taj je način zabilježena upotreba navodnika kojima se označava ruganje, ismijavanje i omalovažavanje [v. od (1) do (10)], navodnika kojima se označava sažaljevanje i empatija [v. (11), (12), (13) i (14)], navodnika kojima se intenziviraju dihotomije [v. (15), (16) i (17)], navodnika kojima se potcrtavaju manje poznate riječi [v. od (18) do (27)] i navodnika kojima se dočaravaju ambijent i okolnosti u kojima se radnja realizira [v. od (28) do (50)]. Rezultati ove analize trebali bi doprinijeti boljem spoznavanju i razumijevanju međuodnosa interpukcije i pragmatike i mogli bi poslužiti kao dobro polazište i kvalitetan temelj za daljnja istraživanja međuodnosa interpukcije i pragmatike.

IZVORI

ČMMG – Pamuk, Orhan (2015), *Čudne misli u mojoj glavi* (s turskoga prevele Sabina Bakšić i Alena Čatović), Buybook, Sarajevo.

KBT – Pamuk, Orhan (2014), *Kafamda Bir Tuhaflık*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

LITERATURA

Akalın, Şükrü Halûk i dr. (2012), *Yazım Kılavuzu*, 27. Baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

Akalın, Şükrü Halûk i dr. (2013), *İlköğretim Okulları İçin Yazım Kılavuzu*, 5. Baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

Bakšić, Sabina (2012), *Strategije učivosti u turskom jeziku*, Filozofski fakultet u Sarajevu, Sarajevo.

Bakšić, Sabina, Halid Bulić (2019), *Pragmatika*, Bookline, Sarajevo.

Bulić, Halid (2018), *Pragmatički aspekti romana Ponornica Skendera Kulenovića*, Institut za bosanski jezik i književnost u Tuzli, Tuzla.

Đinđić, Marija (2014), *Yeni Türkçe-Sırpça Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

Đinđić, Slavoljub, Mirjana Teodosijević, Darko Tanasković (1997), *Türkçe-Sırpça Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

Halilović, Senahid (1996), *Pravopis bosanskoga jezika*, Preporod, Sarajevo.

Halilović, Senahid (2017), *Pravopis bosanskoga jezika*, drugo, izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Slavistički komitet, Sarajevo.

Katnić-Bakaršić, Marina (2012), “Uloga zamjenica *mi* i *oni* u konstrukciji odnosa moći u diskursu”, *Bosanskohercegovački slavistički kongres I: Zbornik radova (knjiga 1)*, Slavistički komitet, Sarajevo, 399–405.

Kristal, Dejvid (1995), *Kembrička enciklopedija jezika* (preveli Gordana Terić, Boris Hlebec, Mladen Jovanović, Đorđe Vidanović, Maja Danon, Ivana Trbojević, Slobodan Đorđević), Nolit, Beograd.

Moris, Čarls (1975), *Osnove teorije o znacima* (preveo Radoslav V. Konstantinović), Beogradski izdavačko-grafički zavod, Beograd.

Šehović, Amela (2012), *Jezik u bosanskohercegovačkim dramama (sociolingvistički pristup)*, Institut za jezik Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo.

Šiljak-Jesenković, Amina (2003), *Nad turskim i bosanskim frazikonom: semantički, sintaktički, lingvostilistički i sociolingvistički aspekt*, Orijentalni institut, Sarajevo.

Škaljić, Abdulah (1989), *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, 6. izdanje, Svjetlost, Sarajevo.

Trask, Robert Lawrence (2005), *Temeljni lingvistički pojmovi* (preveo Benedikt Perak), Školska knjiga, Zagreb.

Yule, George (1997), *Pragmatics*, 3rd impression, Oxford University Press, Oxford.

Use of quotation marks as significant pragmatic signals in Orhan Pamuk's novel *Kafamda Bir Tuhaflik*

SUMMARY

This paper analyzes the use of quotation marks as significant pragmatic signals in the novel *Kafamda Bir Tuhaflik* by Orhan Pamuk, a Turkish Nobel prize winner. Besides, contrastive analysis is used to compare the use of quotation marks as pragmatic signals in the original text of the novel and its translation to Bosnian language. This is used to try to establish whether the identical pragmatic values of quotation marks are activated in both Turkish and Bosnian language. The initial language is Turkish, which means that the use of quotation marks as pragmatic signals in Turkish language is compared to their use in the translational equivalents in Bosnian language. An analysis like this should contribute to a better understanding and knowledge of interrelations between punctuation and pragmatics in two genetically and typologically different languages.

Key words: quotation marks, punctuation, pragmatic signals, Turkish language, Bosnian language

Adresa autora:

Vanr. prof. dr. sc. Edina Solak
edina262@gmail.com

Doc. dr. sc. Mirza Bašić
basicmirza99@gmail.com

Odsjek za turski jezik i književnost Filozofskoga fakulteta Univerziteta u Zenici
Travnička cesta 8, 72 000 Zenica, Bosna i Hercegovina